

Deisler Szilvia *Puzzle-hatás* című könyve a szerző doktori értekezésének szerkesztett változata. (A munka a Selye János Egyetem Magyar nyelv és irodalom doktori programjában készült.) A borítót tanulmányozva feltűnik, hogy a könyv éléről hiányzik egy „A” betű, így a címmel fokozottan önmagára irányítja a figyelmet, vagyis a tárgyon túl és azon keresztül mintegy önmagát is kirakójátékként jelöli. És valóban: a fejezetek és modulok cserélhetőségének köszönhetően megfigyelhető itt egyfajta széttartó jelleg, amely a szakszöveg szerkezetében is leképezi a puzzle-effektust.

Mióta Hans Robert Jauss 1994-ben a *Kazár szótárt* „kirakhatatlan puzzle játékhoz” hasonlította, s ezzel jó érzékkel regisztrálta a regény médiatechnikai váltását, a fogalom nagy karriert futott be az elméleti irodalomban, miközben egyre-másra láttak napvilágot az ehhez kapcsolható prózai alkotások és filmek. Deisler Szilvia könyve részben ebből a történeti kontextusból kiindulva elemzi a szóban forgó folyamat számos releváns teljesítményét (pl. David Mitchell: *Felhőatlasz*, Mark Z. Danielewski: *House of Leaves*, J. J. Abrams – Doug Dorst: *S*). Az elméleti mintázat (bár inkább jelen esetben a műválasztást tekintve szerencsésebb volna konstellációról beszélni, hiszen például Bret Easton Ellis művei és a *Westworld* c. sorozat együttozása nem mindenki számára evidens) jól körülhatárolható, olykor különböző előfeltevésekre támaszkodó, de egymással érintkező felületekből áll össze.

A mozgósított elméleti mozzanatok közül a leglényegesebbek (a teljesség igénye nélkül) a következők: a medialitás és az intermedialitás elméletei (remedializációs technológia), az identitás különféle változataira vonatkozó elméletek, a kortárs testelméletek és a Jacques Derrida-féle testamentaritás, illetve a narratív és reprezentációtechnikai kiindulópontú próza- és filmelméletek. A *Puzzle-hatás* ezek alkalmazásával, az adott produkciók rendszerszervező eljárásait és mediális komplexitását mindenkor eltalálva és látványosan összeillesztve közelíti a választott művek felépítéséhez, nyitott szerkezetéhez és értelemirányainak lezárhatatlanságához. Az utóbbi explicite meghatározza az elemzések előfeltevés-rendszerét és konklúzióját is.

A könyvben az elméleti komponensek egymás mellé rendelése reflektált módon történik. Mindez olyan befogadót feltételez, melyet (vagy akit) mindenkor az adott konkrét médium viselkedése foglalkoztat (más médiumok kontextusában). Az elmélet ilyen értelemben „csak” elvi és módosítható alap, nem pedig stabilizálható végcél. A többi fölé rendelhető elméleti bázis elgondolása ellentmondana a könyv puzzle-szerű koncepciójának. Innen nézve az egyes fejezetek esettanulmányokként foghatók fel, melyek egymásra írásával és egymásba ékelésével kialakul egy centrum nélküli kapcsolatrendszer, melynek főbb csomópontjait a három rész címeiben jelölt fogalmak képezik (identitás-puzzle, útvesztők, mind games).

A könyvben az elemzett műveket összekötő puzzle-effektus tehát olyan mechanizmusként lepleződik le, amely nem rögzített formaelv, hanem az alkalmazástól

függően (újra)aktualizálódik. Ez a nyitott, antiformalista koncepció alkalmassá teszi a konstrukciót arra is, hogy a fejezetek között, az argumentáció során variálódjon és dinamizálódjon az elméleti szempontrendszer. A szerző kitűnően alkalmazza a medialitásra vonatkozó ismeretanyagot, innen nézve korszerű értelmezői technológiát működtet. Ugyanakkor a közvetítés egyénítő funkciójára is reflektálnak az elemzések, sikeresen teszik láthatóvá a médiumok és a választott művek specifikumait, sőt adott esetben a marketing jelentőségét is (pl. a J. J. Abrams és Doug Dorst *S* című regényéhez készített, médiumkapcsolásra épülő promóciós anyagok elemzése említhető itt).

A monográfia filmtechnikai elemzései példaértékűek (pl. *Felhőatlasz*, *Fekete hattyú*, *Sherlock*), az irodalom és a vizuális médiumok kölcsönviszonyainak és eltéréseinek felnyitása szintén működőképes. Ugyanakkor mindez messze elkerüli az apparátuselemzés buktatóit, a médiumok összevillanása és széttartása kreatív megoldások és interpretációs javaslatok sorozatával szembesíti a könyv olvasóját. Ez egyben azt is jelenti, hogy a könyv olyan értelmezési irányvonalakat ragad meg, melyek folyamatosan előtérben vannak az irodalom és a filmek világában, a médiumközi puzzle-effektusról mindeddig mégsem született magyar nyelven ilyen átfogó munka. A kirakós jellegnek alighanem sokféle változata fog még elkészülni, hiszen a rejtvényfejtés vagy a jelentés elkapásának médiatechnológiai kihívásai az alkotók és a fogyasztók, illetve a kultúrakutatás immár evidens problémafelvetései közé tartoznak.